

Секція: Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика..

Нечипоренко В.В.

*к . с.-г. н., доцент кафедри статистики,
аналізу господарської діяльності та маркетингу
Сумського національного аграрного університету*

Нечипоренко В.О.

*студентка факультету економіки і менеджменту
Сумського національного аграрного університету*

м. Суми, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

На сьогодні ситуація на селі містить наявні поєднання економічної, екологічної, культурної кризи, що може стати позитивним фактором для пошуку більш якісного способу життя. Аналіз змін, що відбувалися в соціальній сфері за роки реформ, свідчать про те, що в цій сфері склалася неоднозначна суперечлива ситуація. Поряд з певними позитивними зрушеннями, багато негативних явищ набули застійний характер, а деякі проблеми посилюються і представляють серйозну небезпеку [1, с.378].

Криза в економіці країни призвела до різкого спаду інвестиційної активності в соціальній сфері. При цьому, темпи скорочення капітальних вкладень в соціальну сферу села значно випереджають відповідний показник по народному господарству в цілому, що свідчить про послідовне практичне обмеження інтересів сільської місцевості при розподіленні інвестиційних ресурсів.

Соціальний ризик села прийняв системний і затяжний характер, сільське населення не спостерігає достатньо відчутних і стійких змін на краще, не бачать перспективи [23, с.56].

За останні 20 років відбулося значне скорочення мережі закладів культури, збільшився моральний і фізичний знос ресурсів, погіршилась структура дозвілля селян. При цьому 1/3 закладів культури потребує капітального ремонту, 5 % знаходиться в аварійному стані.

Основна маса сільського населення живе в умовах обмеженого інформаційного поля, або, взагалі, знаходиться в умовах інформаційної ізоляції.

Створюваний протягом багатьох десятиліть потенціал сільських шкіл, дитячих садків, клубів, лікарень, амбулаторій та інших соціальних об'єктів щорічно скорочується. Також зменшується чисельність учнів загальноосвітніх шкіл і дітей в дошкільних закладах, виникає занепокоєння доступність медичного обслуговування, відбувається скорочення дільничних лікарень, відсутність коштів і медичних препаратів, нестача кваліфікованих лікарів і середнього медичного персоналу – все це притаманне нинішньому стану сільських територій, що призвело до погіршення здоров'я населення [1, с.382].

Матеріально-технічна база діючих закладів охорони здоров'я в селі знижена і не відповідає санітарно-гігієнічним вимогам, більше 70% діагностичного і лікувального обладнання застаріло. Таким чином сільське населення в значній мірі не має можливості користуватися медичними послугами.

Значне віддалення лікувально-профілактичних закладів від місць проживання, низький рівень звернення і госпіталізації сільських жителів сприяє розвитку запущених випадків патологічних процесів, хронічних захворювань, визначають високий рівень смертності населення.

Погіршення рівня життя населення негативно впливає на її тривалість. За період 2010-2014 років тривалість життя мешканців в цілому по Сумській області збільшилася на 0,8 роки, але при цьому слід відмітити, що чоловіки на селі живуть на 10 років менше ніж жінки.

Значною залишається смертність сільського населення з природних причин, що характеризує тяжкий морально-психологічний стан населення. В селах цей показник на 712 осіб (17 %) вище ніж в місті.

Інша, не менш важлива складова соціальної сфери сільських територій – це внутрішньогосподарська дорожня мережа. Якість сільської дорожньо-транспортної мережі не відповідає зростаючим потребам сільськогосподарським товаровиробників. Відсутність внутрішньогосподарських доріг з твердим покриттям ускладнює реалізацію населенню виробленої продукції. Через бездоріжжя більше 2/3 сільських мешканців часто залишаються без автобусного сполучення, що перешкоджає реалізації виїзних форм соціального обслуговування селян, розвитку торгово-побутового та інших видів сервісу.

У 2013 році була прийнята Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування», строк виконання 5 років. Метою програми є забезпечення ефективного функціонування та розвитку мережі автомобільних доріг загального користування, будівництва та реконструкції 1,5 тисяч кілометрів автомобільних доріг, проведення ремонту понад 24 тисячі кілометрів автомобільних доріг.

Слід зазначити, що із 1458 сіл Сумської області (станом на 01.01.2015 р.) 65 % мають дороги з твердим покриттям. Це, в деякій мірі, сприяло міграції сільського населення в міста. Так, загальна чисельність населення Сумської області на кінець 2010 року становило 1161,5 тис. осіб, до кінця 2014 року їх чисельність скоротилась на 38,1 тис. осіб, в тому числі населення в сільській місцевості за зазначений період скоротилось на 23,5 тис. осіб (з 378,5 тис. осіб до 355,0 тис. осіб). Питома вага міського населення у 2010 році склала 67,4 %, а у 2014 році - 68,4 %, відповідно сільського – 32,6 % та 31,6 %.

Бідність, а також збільшення частки людей похилого віку в структурі сільського населення стали причиною погіршення демографічної ситуації.

Особлива соціальна проблема села – положення молоді. Внаслідок не престижності сільських робочих професій, низької оплати праці, відсутності перспективи в забезпеченні житлом, її частка в структурі сільського населення зменшується. Близько половини мігрантів з села – молодь до 30 років.

В сільській місцевості нараховується близько 14,4 тис. безробітних, 1/3 з яких зареєстровані в територіальних органах центрального органу виконавчої влади. Дійсні масштаби сільського безробіття вдвічі більші. Більшість селян займається присадибним господарством і не претендує на робочі місця у зв'язку з тим, що зневірилися знайти роботу. Фактичний рівень сільського безробіття в 2014 році складає 28,5 %, що на 4,5 п.в. більше порівняно з 2010 роком.

Отже, подальший розвиток негативних процесів вже в недалекій перспективі призведе до втрати села як соціально-економічної підсистеми, яка виконує життєво важливу для суспільства функцію виробника продовольства і сировини для промисловості, а також загальнонаціональні функції: демографічну, соціально-культурну, природоохоронну, рекреаційну, соціального контролю над територією. Тому, виникає необхідність вжиття заходів державою, що направлені на стабілізацію і стійкий розвиток сільської економіки, збільшення рівня і якості життя населення, зниження масштабів бідності, соціально-психологічне і моральне оздоровлення сільського населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мазур Г.Ф. До проблеми соціального розвитку села // Матеріали 7 річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників «Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій» /Г. Ф. Мазур. – К. : ННЦ ІАЕ. – 2006. – С. 376–384.
2. Мандибура В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання /В. О. Мандибура/ - К.: Парламентське видавництво, 1998.- С. 56.